

Ongedocumenteerde kinderen – leven in de schaduw

Rian Ederveen, Stichting LOS, 10 april 2023

Wie is ongedocumenteerd?

Ongedocumenteerde kinderen zijn kinderen zonder verblijfsvergunning. Sommigen zitten wel een in procedure of hebben nog recht op voorzieningen van de overheid. Anderen leven helemaal onder de radar, bij ouders die ook geen verblijfsvergunning en recht op voorzieningen hebben.

Aantallen ongedocumenteerde kinderen zijn onbekend

In beeld van de overheid

In de COA-locaties wonen kinderen met ouders die asiel hebben gevraagd. Zij hebben recht op voorzieningen. Het gaat volgens het COA om ongeveer 12.000 kinderen onder de 18 waarvan ongeveer 3.000 alleenstaande minderjarigen. Daarnaast worden nog ongeveer 3.000 AMV's buiten het COA opgevangen, grotendeels in pleeggezinnen.

Een deel van de COA-locaties is Gezinslocatie. Hier wonen uitgeprocedeerde gezinnen met kinderen, in afwachting van terugkeer of totdat het jongste kind 18 wordt. In de vier Gezinslocaties is plaats voor 2.000 personen, waarvan naar schatting minstens de helft kinderen.

Buiten beeld van de overheid:

Uit onderzoek van de Kruispost in Amsterdam (2016¹) bleek dat 15% van hun ongedocumenteerde volwassen patiënten kinderen in Nederland had die ook ongedocumenteerd waren. Als dit landelijk geëxtrapoleerd kan worden, en als we mogen uitgaan van de aantallen ongedocumenteerden volgens WODC (23-58.000) zouden tussen 5-6.000 ongedocumenteerde kinderen in Nederland wonen die niet in beeld zijn bij de overheid. Volgens veel hulpverleners is de WODC-schatting te laag, in dat geval zou het aantal kinderen buiten beeld van de overheid nog hoger kunnen liggen.

Leefomstandigheden

Kinderen in beeld van de overheid leven onder stress

Er is relatief veel onderzoek gedaan naar kinderen in beeld van de overheid: in COA-locaties en in Gezinslocaties. Zij moeten vaak verhuizen waardoor de continuïteit van het onderwijs en gezondheidszorg in gevaar komt. Bovendien kunnen zij zo geen duurzame vriendschappen opbouwen, dit is schadelijk voor hun ontwikkeling. Zij moeten regelmatig voor hun ouders tolken en worden zo op jongen leeftijd deelgenoot van de onzekerheid en stress van hun ouders.²

De opvang in Gezinslocaties is een stuk soberder dan asielzoekerscentra. Één derde van de kinderen voelt zich hier onveilig³. De aanwezigheid van politie en het oppakken van bewoners wordt door kinderen als traumatisch ervaren. Veel voorzieningen worden gedeeld met voor hen 'vreemden'. Naar aanleiding van rapporten van bv de Werkgroep Kind in AZC werkt COA aan verbetering. Dit verbeterproces staat onder druk door de hoge bezetting van de COA-locaties momenteel.

Leefsituatie kinderen buiten beeld van de overheid is precair

Uit onderzoek van Stichting LOS en HU naar ongedocumenteerde kinderen buiten beeld van de overheid (2014⁴) bleek dat deze kinderen op alle levensterreinen moeilijkheden ondervinden. Het gaat hierbij deels om kinderen die eerder in een COA-locatie verbleven, als om kinderen die direct met of zonder hun ouders in de illegaliteit belandden.

Inkomen: ongedocumenteerde gezinnen zijn afhankelijk van on-officieel werk of giften. Het inkomen is instabiel en meestal laag.

¹https://www.oudezijds100.nl/uploads/benzine/download/file/58/Onderzoek_Kruispost_Ongedocumenteerde_Kinderen.pdf

² https://www.unicef.nl/files/Rapport%20Kind%20in%20azc_mei2021.pdf

³ [Leefomstandigheden van kinderen in asielzoekerscentra en gezinslocaties 2021](#)

⁴ <http://stichtinglos.nl/sites/default/files/los/files/Kinderen%20Buiten%20Beeld.pdf>

Wonen: deze gezinnen wonen meestal in onderhuur of ze wonen in bij kennissen. De woonruimte is meestal klein en weinig comfortabel. Soms is er geen geld voor verwarming. Er is niet altijd een individueel bed voor elk gezinslid. Er is weinig privacy. Bovendien wordt er vaak verhuisd.

Gezondheid: hoewel NL een relatief goed systeem heeft om ook ongedocumenteerden toegang tot gezondheidszorg te bieden, lukt dit in de praktijk niet altijd, met name door onwetendheid.

Onderwijs: het basis- en middelbaar onderwijs is in het algemeen goed toegankelijk, en de school is vaak een veilige plek voor ongedocumenteerde leerlingen. Maar onderwijsinstellingen voelen zich neit in staat om deze ongedocumenteerde leerlingen ook buiten het onderwijs te helpen.

Angst voor detentie en deportatie: vanwege het risico op ontdekking en uitzetting leven ongedocumenteerde kinderen constant in angst en vermijden zij openheid tegenover onbekenden.

Volwassenwording: na 18 stopt een deel van de voorzieningen die toegankelijk zijn voor ongedocumenteerde kinderen. Zo is de vergoeding voor medische zorg beperkter en kan de jongere niet meer aan een nieuwe opleiding beginnen. Jongeren worden zich geleidelijk bewust van hun 'anderszijn' tov. hun legale leeftijdsgenoten en dit verschil wordt steeds groter.⁵

Het gebrek aan geld en de krappe woonruimte belemmert de educatie en individuele ontplooiing van ongedocumenteerde kinderen. Ook hun sociale relaties worden erdoor beïnvloed, vriendjes kunnen bijvoorbeeld niet thuis uitgenodigd worden. Het leven met geheimen beïnvloedt de sociale ontwikkeling van kinderen.

Best practices

1. Informatie over basisrechten en legalisering:

Jongeren zonder verblijfsvergunning hebben behoefte aan een veilige plek waar zij hun verhalen kunnen delen en waar zij geïnformeerd worden over de mogelijkheden voor hulp. Dit zou bv op scholen beschikbaar kunnen zijn, of bij jeugdhulp.

Voorbeeld: De gemeente Amsterdam heeft een informatiebrochure gemaakt, met informatie over basisrechten voor deze doelgroep.

2. Praktische steun bij het realiseren van basisrechten en legalisering:

Jongeren hebben behoefte aan vertrouwenspersonen met wie ze over hun toekomst kunnen nadenken en stappen kunnen zetten om die te realiseren. Veel steun is gericht op ouders in plaats van kinderen.

Voorbeeld: De Stichting Vluchtelingkinderen Zeist helpt jongeren uit het AZC in een vroeg stadium met de toegang tot een geschikte vervolgoeding.

3. Routes naar legalisatie, bijvoorbeeld:

- *buitenschuldvergunning voor AMV's:* Alleenstaande minderjarigen krijgen nu opvang tot zij 18 zijn en moeten daarna de opvang verlaten. Er wordt bijna nooit erkend dat zij niet terug konden keren naar hun land van herkomst (vergunning buiten schuld).
- *SEVRM voor gewortelde kinderen.* Voor kinderen die jarenlang in NL zijn opgegroeid en gevormd is het nodig om routes naar legalisatie open te houden.
- *via onderwijs en werk:* Ongedocumenteerde jongeren die in Nederland opgroeien en onderwijs volgen hebben behoefte aan perspectief na hun 18de. Zeker jongeren die hier hun opleiding hebben gevolgd kunnen een waardevolle bijdrage leveren aan de samenleving.

Voorbeeld: In Duitsland bestaat de Ausbildungsduhlung voor ongedocumenteerde jongeren. Zij kunnen daarna legaal worden als werknemer. NL zou bijvoorbeeld kunnen besluiten dat ongedocumenteerde jongeren die beroepsonderwijs of hoger onderwijs volgen de kans krijgen hun opleiding af te maken zonder risico om uitgezet te worden. Voor de groep die daarna werk vindt, zou legalisatie zonder mvv-plicht mogelijk moeten zijn.

⁵ <https://www.benjaminjameswaddell.com/wp-content/uploads/2019/01/Gonzales-Learning-to-be-Illegal.pdf>